

TUŽILAŠTVO ZA GRAĐANE

 **TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
BOSNA I HERCEGOVINA

AD
ASOCIJACIJA ZA DEMOKRATSKU INICIJATIVU
SARAJEVO

UDRUŽENJE STRUČNIAK SARAJEVA I SAVJETNIKA U SUDOVIMA TUŽILAŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI
UDRUŽENJE STRUČNIAK SARAJEVA I SAVJETNIKA U SUDOVIMA TUŽILAŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI
UDRUŽENJE STRUČNIAK SARAJEVA I SAVJETNIKA U SUDOVIMA TUŽILAŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI
UDRUŽENJE STRUČNIAK SARAJEVA I SAVJETNIKA U SUDOVIMA TUŽILAŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI

TUŽILAŠTVO ZA GRAĐANE

U kojim slučajevima građanin može doći u kontakt sa tužilaštvom?

Ukoliko ste: prijavitelj krivičnog djela, svjedok krivičnog djela, oštećeni/žrtva krivičnog djela i osumnjičeni, odnosno optuženi.

Krivično djelo je protivpravno djelo čija su obilježja propisana zakonom i za koje su propisane mjere/sankcije koje društvo prinudno primjenjuje prema učiniocu krivičnog djela.

Osnovne krivičnopravne sankcije su zatvor, dugotrajni zatvor i novčana kazna, a ostale sankcije su mjere upozorenja (uslovna osuda i

sudska opomena), alternativne krivične sankcije (rad za opće dobro na slobodi), mjere sigurnosti i odgojne mjere.

Zašto prijaviti krivično djelo?

Učinjenjem krivičnih djela nanosi se šteta pojedincima i društvu, jer se radi o takvim ponašanjima koja ugrožavaju i povrijeđuju osnovne ljudske vrijednosti i dobra, život, zdravlje i sigurnost, imovinu, okoliš. Zbog ovakve prirode i posljedica krivičnih djela, takva djela se trebaju prijaviti, a sve kako bi se pojedinci i društvo zaštitili, te počinioci odgovarali i kaznili u skladu sa zakonom.

PRIJAVITELJ KRIVIČNOG DJELA

Ko može podnijeti krivičnu prijavu?

- Svaki građanin;
- Službena ili odgovorna lica u svim organima vlasti, javnim preduzećima i ustanovama;
- Zdravstveni radnici, nastavnici, odgajatelji, roditelji, staratelji, usvojitelji i druga lica koja su ovlaštena ili su dužna da pružaju pomoć maloljetnim licima da vrše nadzor i odgajanje maloljetnika.

Kome i kako se podnosi krivična prijava?

Krivično djelo se može prijaviti tužilaštvu ili policiji usmeno (uključujući i telefonski) ili pismeno.

Šta se navodi u prijavi?

U prijavi se navode detalji o tome koje se krivično djelo prijavljuje, ko su mogući počinioci, žrtve ili oštećeni, gdje i kada, te na koji način je krivično djelo počinjeno, gdje se nalaze eventualni dokazi, odnosno tragovi ili svjedoci počinjenog krivičnog djela.

Šta se dalje dešava sa krivičnom prijavom?

Zaprimljena krivična prijava se dostavlja nadležnom tužilaštvu. Ako je prijava podnesena sudu, policiji ili nenadležnom tužilaštvu, oni će prijavu primiti i odmah dostaviti nadležnom tužilaštvu.

Tužilaštvo i tužilac

Tužilac je državni organ koji po saznanju da je izvršeno krivično djelo preuzima sve neophodne mjere i radnje u cilju pronalaženja i otkrivanja učinioca krivičnog djela. Kako bi ostvario ovu svoju dužnost, tužiocu na raspolaganju

stoji policija kao i ostali državni organi.

Šta su istražne radnje, ko i kada ih poduzima?

- Tužilac je jedino lice koje rukovodi i koje je u potpunosti odgovorno za rezultate istrage, dok je policija najvažniji saradnik tužilaštva.
- Policija poduzima potrebne mjere i radnje na rasvjetljavanju krivičnog djela, prikupljanju izjava i dokaza, te na pronalasku izvršioca krivičnog djela, a tužilac ima obavezu da vrši kontrolu i nadzor nad provođenjem tih radnji.
- Zakon je predvidio razloge zbog kojih se istraga neće provoditi. Ako tužilac donese naredbu za nesprovođenje istrage, o tome mora obavijestiti oštećenog i podnositelja prijave u roku od tri dana i oni imaju pravo podnijeti pritužbu u roku od osam dana uredu tužioca.

PRAVA I OBAVEZE PODNOŠILACA PRIJAVE KRIVIČNOG DJELA

Koja su moja prava kao podnosioca prijave krivičnog djela?

- Pravo podnošenja prijave anonimno i mogućnost zaštite u daljnjem postupku ako se bojite za svoju sigurnost,
- Pravo da znate da li je prijava uzeta u rad ili ne, te, eventualno, o razlozima zašto nije uzeta u rad,
- Pravo da budete obaviješteni ako tužilac neće sprovesti istragu,
- Pravo na podnošenje pritužbe na odluku o nesprovođenju istrage.

Da li imam obaveza ako i kada prijavim krivično djelo?

- Lažno prijavljivanje predstavlja krivično djelo o čemu ćete biti i upozoreni prilikom podnošenja prijave,
- Obavezu da se odazovete pozivima tužilaštva ili suda da date iskaz o onome što ste prijavili, tj. da budete svjedok,
- Obavezu obavijestiti nadležne organe (tužilaštvo ili sud) o svakoj promjeni adrese.

SVJEDOK I / ILI ŽRTVA KRIVIČNOG DJELA

Svjedok je važan izvor saznanja prilikom utvrđivanja činjenica u postupku i on se poziva da iznese saznanja o činjenicama, a ne svoja mišljenja, stavove, vrijednosne ocjene i slično.

Ko može biti svjedok?

Ako ste prijavitelj krivičnog djela, ili ako je vjerovatno da možete dati obavijesti o krivičnom djelu, učinitelju i o drugim važnim okolnostima slučaja.

Šta ukoliko primim poziv za svjedočenje?

- Poziv se dostavlja putem pošte ili službene osobe tijela koje je uputilo poziv;

- U pozivu tužilaštva ili suda mora biti naznačeno da se pozivate kao svjedok, te mjesto i vrijeme za davanje iskaza;
- Pozivu se morate obavezno odazvati jer u suprotnom može biti naređeno vaše prinudno dovođenje ili novčano kažnjavanje do 5.000 KM;
- Ako niste u mogućnosti da se odazovete, obavijestite o tome tužioca ili sud prije zakazanog datuma i vremena saslušanja, uz navođenje razloga koji to opravdavaju;
- Ukoliko radite, imate pravo da odsustvujete s posla kako biste svjedočili i vaš poslodavac vam to ne može onemogućiti.

Kako teče postupak davanja iskaza?

- U toku istrage ispituje vas policija i/ili tužilac. Moguće je vaše „ponovno“ saslušanje, ukoliko tužilac to ocijeni potrebnim radi dopune i razjašnjenja iskaza i pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja;
- U fazi glavnog pretresa, nakon podizanja i potvrđivanja optužnice, možete biti ispitani na glavnom pretresu pred sudom, od strane tužioca i odbrane optuženog/ih;
- Poslije utvrđivanja vaših ličnih podataka i odnosa sa osumnjičenim/optuženim upozoravate se na dužnost kazivanja istine i pravo da ne odgovarate na pojedina pitanja, i tada iznosite sve što vam je poznato o predmetu, a zatim vam

se postavljaju pitanja radi provjere, dopune i razjašnjenja;

- Kao svjedok bićete ispitani posebno, bez prisutnosti drugih svjedoka;
- Odgovore dajete usmeno, služeći se vlastitim jezikom;
- Nakon davanja iskaza, u policiji ili tužilaštvu, bićete pozvani da pročitate ono što ste izjavili i što je zabilježeno u zapisniku, da date primjedbe ukoliko ih imate, te da potpišete zapisnik. Čitanje i potpisivanje zapisnika se ne radi kada se svjedok ispituje pred sudom na glavnom pretresu.

Treba li mi advokat?

Tokom svjedočenja vam ne treba advokat osim u slučaju da sud tokom vašeg svjedočenja utvrdi da niste u stanju da koristite svoja prava i da vaši interesi drugačije ne mogu biti zaštićeni. Tada vam sud može postaviti advokata za savjetnika.

Mogu li dobiti status zaštićenog svjedoka?

Da! Obratite se tužiocu koji će vam objasniti da li postoji potreba za mjerama zaštite i koje mjere zaštite stoje na raspolaganju vama i vašoj porodici (bračnom drugu i bliskim srodnicima).

Koja prava imam kao svjedok ili/i žrtva?

- Pravo ne odgovarati na pitanja tužioca, advokata ili suda koja bi mogla da vas izlože krivičnom gonjenju,
- Ako ste bračni ili vanbračni partner, roditelj, dijete, usvojitelj ili usvojenik osumnjičenog, odnosno optuženog, možete da odbijete svjedočenje i o tome vas se mora upoznati i upozoriti,
- Ako ste žrtva seksualnog nasilja ne smiju da vas ispituju o vašem ranijem seksualnom životu,
- Pravo da se prema vama odnose sa poštovanjem,
- Nakon svjedočenja pred sudom, slobodni ste

da napustite sudnicu ili da ostanete da pratite suđenje, ukoliko sud ne naloži drugačije,

- Pravo iznošenja završnih riječi, na kraju postupka, ako ste oštećeni krivičnim djelom,
- Ako ste oštećeni i tokom postupka ste postavili imovinskopravni zahtjev imate pravo na dostavljanje presude i pravo izjavljivanja žalbe protiv presude, ali samo zbog odluke o troškovima krivičnog postupka i odluke o imovinsko-pravnom zahtjevu.

Da li i koje obaveze mogu imati?

- Obaveza da se odazovete na poziv da svjedočite i svjedočite,

- Ukoliko odbijete svjedočenje bez opravdanih razloga, možete biti novčano kažnjeni do 30.000 KM, a u najgorem slučaju možete čak biti i zatvoreni, do 30 dana, sve dok ne pristanete da svjedočite ili vaše svjedočenje ne postane nepotrebno ili se krivični postupak ne završi,
- Da date svoje lične podatke prije svjedočenja,
- da obavijestite tužilaštvo/sud ukoliko ste promijenili adresu prebivališta ili boravišta,
- Da položite zakletvu osim ako ste lice koje to ne mora,
- Da usmeno dajete odgovore na pitanja koja vam se postavljaju,
- Da govorite istinu i da ništa što znate, a pitaju vas, ne prešutite, jer davanje lažnog iskaza

predstavlja krivično djelo,

- Da ne raspravljate o svom iskazu sa drugim svjedocima.

Šta znači imovinskopravni zahtjev i kada ga podnosim?

- Ako ste prijavitelj krivičnog djela i pretrpjeli ste gubitak, povredu ili štetu zbog izvršenog krivičnog djela, imate pravo na naknadu štete;
- Tokom vašeg saslušanja, tužilac i sud su dužni da vas pitaju da li želite da podnesete imovinskopravni zahtjev, a ako ga niste podnijeli tužilaštvu, sud će vas tokom suđenja ponovo poučiti o vašem pravu da to uradite pred sudom;

- U obrazloženju za imovinskopravni zahtjev navodite sve okolnosti i činjenice na kojima se on zasniva, štetu koju ste pretrpjeli i podnosite sve dokaze kojima raspolažete;
- O vašem imovinskopravnom zahtjevu odlučuje sud presudom kojom se odlučuje o krivici optuženog, ali može i da vas uputi da imovinskopravni zahtjev ostvarite u parničnom postupku;
- Ako sud oslobodi optuženog, odbije optužbu ili obustavi postupak, obavijestit će vas o mogućnosti da svoj imovinskopravni zahtjev ostvarite u parničnom postupku.

Šta se dešava nakon što dam iskaz?

Ako ste davali iskaz tužiocu, postoji mogućnost da budete pozvani da svjedočite na sudu. U slučaju da ste već bili svjedok tužilaštva na sudu, postoji mogućnost da ponovo budete pozvani na sud, ali sada kao svjedok suprotne strane, tj. odbrane, ukoliko smatra da možete pomoći razjašnjenju ili provjeravanju određenih činjenica.

Imam li pravo na troškove?

Imate pravo na troškove prevoza ukoliko putujete iz drugog grada, zatim troškove ishrane ako određeni broj sati provodite van mjesta svog boravišta, troškove prenoćišta ukoliko morate doći iz drugog grada dan prije zakazanog svjedočenja, troškove po osnovu izgubljene zarade jer taj dan odsustvujete sa vašeg radnog mjesta, uz priloženu potvrdu i sl.

OSUMNJIČEN / OPTUŽEN

Ko može biti osumnjičeni?

“Osumnjičeni” može biti osoba za koju postoje osnovi sumnje da je počinila krivično djelo, ali protiv koje nije potvrđena optužnica.

Ko može biti optuženi?

“Optuženi” može biti osoba protiv koje je jednu ili više tačaka u optužnici potvrdio nadležni sud.

Šta mogu uraditi kada me pozovu kao osumnjičenog/uhapse?

Neovisno od toga da li ste lišeni slobode ili pozvani od strane policije ili tužioca da date iskaz kao osumnjičeni, imate pravo:

- Da budete obaviješteni o djelu koje vam se stavlja na teret i osnovama sumnje protiv vas,
- Da ne iznosite odbranu i ne odgovarate na postavljena pitanja,
- Da se izjasnite o svemu što vam se stavlja na teret, kao i da iznesete činjenice koje vam idu u korist,
- Da se branite sami ili uz pomoć branioca,
- Na besplatnu pomoć tumača,

- Zahtijevati dolazak i prisustvo branioca, bilo da ćete ga vi ili član vaše porodice angažovati, bilo da ga sud postavlja zbog složenosti predmeta, mentalnog stanja osumnjičenog, odnosno optuženog, ili drugih okolnosti u interesu pravde ili zbog slabog imovnog stanja. Osim prava na branioca, imate pravo da tražite da vaša porodica ili druga osoba koju vi odredite bude obaviještena o vašem hapšenju. Također, niko vas ne može prisiliti da date iskaz ili odgovarate na pitanja, jer je vaše apsolutno pravo da se branite šutnjom.
- Prava koja važe tokom čitavog krivičnog postupka:

- prava da se branite šutnjom,

- prava na odbranu,
- prava na upotrebu jezika i pisma,
- suđenje bez odlaganja, odnosno da se postupak provede u razumnom roku, bez odugovlačenja.

Ukoliko predmet dođe u fazu suđenja imate pravo:

- Na uvodnu i završnu riječ,
- Da iznosite činjenice, predlažete dokaze i postavljate pitanja svjedocima, vještacima i saoptuženim, te dajete obrazloženja u vezi sa njihovim iskazima, da budete saslušani u svojstvu svjedoka u vlastitom predmetu.

Vaše dužnosti kao osumnjičenog, odnosno optuženog, jesu da poštujete i izvršavate sve odluke tužilaštva i suda, te da ni na koji način svojim ponašanjem ne ometate rad ovih institucija jer, suprotno, zakonom su predviđene procesne sankcije za neizvršavanje odluka i narušavanje reda.

Moram li angažovati advokata?

Vi ne morate angažovati advokata, možete se braniti sami. U slučajevima obavezne odbrane kada morate imati branioca, njega će postaviti sud, na način da prvo vas poziva da ga odredite. Ukoliko vi nećete to da uradite, branioca

određuje sud i dok traje postupak sud isplaćuje nagradu i naknadu troškova braniocu.

Šta će se desiti ako želim, a ne mogu angažovati advokata?

Ako ste slabog imovinskog stanja i sami nemate mogućnosti da plaćate branioca, tražite da vam ga sud postavi. Pošto sud zaprimi vaš zahtjev, ocijenice da li su ispunjeni uslovi za postavljanje branioca. Pored činjenice o vašem slabom imovinskom stanju, o čemu morate podnijeti dokaze (kao što su npr. izvod iz zemljišne knjige, uvjerenje zavoda za zapošljavanje, kućna lista i drugo), mora biti ispunjen i jedan od dva uslova,

i to: a) da se postupak vodi za krivično djelo za koje je predviđena (propisana) kazna zatvora tri godine ili teža; b) kada to zahtijevaju interesi pravičnosti, bez obzira na propisanu kaznu.

Ukoliko ste učinilac krivičnog djela gdje je propisana tzv. obavezna odbrana tada se ni jedna radnja prema vama ne smije preduzeti bez branioca. Odnosi se na situacije:

- Već prilikom prvog ispitivanja ako ste osumnjičeni za krivično djelo za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora,
- Odmah nakon što je vam je određen pritvor i za vrijeme dok pritvor traje,

- Ako ste osoba koja ima poteškoće sa vidom i sluhom,
- Nakon podizanja optužnice za krivično djelo za koje se može izreći deset godina zatvora ili teža kazna,
- Ako sud utvrdi da je to zbog «složenosti predmeta ili mentalnog stanja osumnjičenog, odnosno optuženog » u interesu pravde,
- Ako ste maloljetna osoba,
- Nakon podnošenja prijedloga u optužnici ako sud utvrdi da ste učinili protivpravno djelo u stanju neuračunljivosti.

“Projekat ‘Jačanje povjerenja javnosti u tužilački sistem BiH kroz unapređenje transparentnosti i odgovornosti’ sprovode TI BiH, ADI i USSSBIH u sklopu projekta ‘Podrška pravosuđu u Bosni i Hercegovini – Jačanje uloge tužilaca u sistemu krivičnog pravosuđa’ kojeg sprovodi VSTV uz podršku vlada Švicarske i Norveške”. Sadržaj ove publikacije, kao i stavovi prikazani u njoj, ne odražavaju nužno stavove vlada Švicarske i Norveške.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

